

# Փ Ո Ւ Ն Ձ

## Օ Ր Ա Գ Ի Ր

ԹԻԻ 216

ՁՈՐԵՐՇԱՐԹԻ

1868 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23

Ամեն օր կերատարակուի : — Հատր 40 փարայ է : — Պօլիս բաժանորդ ըլլալ ուղղը մէկ արծաթ Մէճիս պիտի վճարէ 400 թուոց համար : Իսկ գաւառաց մէջ 25 դրչ, դարձեալ 400 թուոց համար, թղթատարութեան ծախքէ ազատ ըլլալով : — Յանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : — Լրագրիս վերաբերեալ նամակ եւ ուրիշ օր եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել առ Տնօրէնն ի Ղալաթիա Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարի գրանը կից Նոր Գրատունը :

### ԱԶԳԱՅԻՆ

Բարոյականութիւնը աշգերտ կենաց հայելին է : — Մեր աշգային Բարոյականութեան զննուիլը : — Եկեղեցականաց պարտք : — Մեր Բարոյականութիւնը : — Հոռիմայ Պապը և Տաճկաց Սուլթանը : — Աժանի և Լաւոյցի Տահը :

Ազգի մը մեծութեան և անկման հայելին իր բարոյականութիւնն է : Բարոյականութիւնը սա երկու խօսքերուն մէջ կամիւրիւրի, « ճանչ պարտքդ և իրաւունքդ » : Հսկայից ժամանակէն մինչեւ մեր օրերը մարդիկ իշխանաց փառասիրութեանը շատ անդամ խաղայիլ ըլլալով Նախախնամութեան տըւած այս փրկարար գրուած այլայլեր կամ մոռցեր են, և անմեղ որոշներունման խմբովին լուիկ մնչիկ պատերազմի գաշտերուն վրայ՝ եղբայրաստան երկաթը ի ձեռին ինկեր մեռեր են : Փառասիրութիւնը անխաղաղաց գերեզմաններուն վրայ իր արիւնաներկ գրօշը պարզեր է : Ասոնց նայելով մարդը կը տարակուսի թէ արդեօք « Մարդիկ իրենց օրտաւհիկը դադանաց նման զիւրար բոկտելով գտնելու ստեղծուած են թէ գերազգոյն բազմի մը տահմանեալ » : Զվհատինք սակայն մարդըս լաւագոյն կենաց օրդի է, և տը

գիտութիւնը ու անբարոյականութիւնն են որ այս գեղեցիկ ապագան անոր աշքերէն կը քոշարկեն : Ո՞վ կրնայ երկբայիլ որ շատ հին ազգեր որոնք մարդկութեան մեծամեծ ծառայութիւններ կրնային մատուցանել, անբարոյական և մոլի իշխանաց ձեռքին տակ թմրեր և վերջապէս յաւիտեան ննջեր են : Ո՞վ ապաքէն մեր ազգին քաղաքակրթութեան մէջ ունեցած ամբողջութեան պատճառն ալ անբարոյականութիւնն է : Խեղճ մարդիկ, այնպէս կը կարծեն թէ ամենայն ինչ ճակատագիրը տահմաներ է : ոմանք հրամայելու, այլք ստրկութեամբ ծառայելու, ոմանք հարստութեան ամէն գեղխութիւններուն մէջ թաւալելու : այլք չորհրդացի մը կարօտութիւնը քաշելու համար ստեղծուած են : Ասոր համար ամէն կողմ պարտադանդութիւն, բռնութիւն եւ թշուառութիւն կը տիրեն : և կարծես թէ այս աշխարհս տանջանարան մը եղած է մեր ազգին համար մասնաւորապէս : Ահա այս է մեր բարոյականութեան վիճակը : Ո՞վ պիտի ազատէ այս վշտաշար մարդկային խումբը իր տառապանքներէն : — Փիլիսոփայութիւնը և կրօնը : Մեր ազգը տակաւին շատ

զուրկ կը դառնուի փիլիսոփայութեան շնորհներէն . քանզի այս ուսմունքը անմատչելի բան մը նկատուած է, և մեզի համար միայն բառական հնչիւն մ'է : Սակայն կրօնքը որ երբեմն մեր հայրենեաց դաշտերուն վրայ նահատակներ շինած է, ինչո՞ւ գոնէ ինքը այս պարտքը չկատարէր հիմա : Միթէ կրօնքը և փիլիսոփայութիւնը թշնամի են իրարու, քան լիցի . կրօնից վարդապետները խիստ մեծ մասամբ տգէտ են : Թողունք դաւառական եկեղեցականաց բարոյական և ուսումնական փիճակը որ խիստ ամօթալի է, Պօլսոյ մէջ քանի՞ ուսեալ քարոզիչ կը դառնուի . ով եկեղեցւոյ սրբազան բեմին վրայէն ժողովրդեան օգտակար դասեր տուած է կամ կուտայ . բայց ի մէկ երկուքէն՝ ումէնքն ալ դիմե՞ծ Ադամայ տոեղծումէն կոսիսն և դրախտէն արտաքսուելովը կը վերջացնեն քարոզիսն : « Որ ածէ ապուսկ յաջ ծնօտ քո, դարձն և զմիսն » ահա այս սկզբունքով տողորուած են Հայուն բոլոր իմացական և դոյալական կարողութիւնները : Ո՞վ կրնայ Ս. Սեւեռաբանի այս ներողութեան սքանչելի դասին դէմ առարկութիւն ընել . սակայն ո՞չ ապաքէն նոյն երկնային վարդապետը ըսած է դարձեալ « Մէկ հայր մը յերկինս, եղբարք յերկրի » : Մեր քարոզիչ հայրերը մինչեւ հոս չեն կրնար համեմել վասն զի ասոր միտքը քիչ մը խորունկ կերեւի իրենց . . . : « Ապուսկը կե՛ր և լուէ, իրաւունք մի հարցունել, անդի աշխարհը վարձքդ՝ կառնես, ի՞նչ դիւրին դաս, ի՞նչ դատապարտելի ընթացք, այդ սկզբունքին պատճառաւ ահաւասիկ Հայաստանը պարպուեցաւ և դեռ կը պարպուի . ոմանք մաճառ, ոմանք լեհ, այլք անդղիացի և այլն եղան :

Ո՞ւր մնաց Հնդկահայոց փիճակը . անդղիացի՞ եղան թէ հնդիկ : Սյապիսի թշուառ փիճակի մը մէջ կրօնից միութեան երազներ կը տեսնեն ոմանք . իբր թէ մենք հերքեալ ենք, պէտք է միանանք . կամ մինչեւ որ Ս. Պապին չդիմենք՝ չենք կրնար այս և հանդերձեալ կենաց երջանկութեան բանալին գրտնել . երբ չէ՞ այս՝ ցնորք է : Կարելի է որ քրիստոնէական պարզութիւնը պահող եկեղեցի մը համաձայնի՝ այն եկեղեցւոյն հետ, որուն գլուխը՝ Ս. Պետրոսի յուրս Քրիստոսի գոհանորդ է՞ կրտէ, և չը յիշեր որ Ս. Պետրոսը ականջ մը կրտսելուն համար յանդիմանուեցաւ . իսկ ինքը ( Ս. Պապը ) անթիւ գլուխներ ցորենի պէս հնձելու խիղճ չընէր . Ս. Պետրոսը ուսաւ իր վարդապետէն որ՝ պէտք է անշուք-խեղճ և չի քարոզէք, իսկ Ս. Պապը արքայութիւնը ստակով կը վաճառէ և ժողովուրդը եկեղեցւոյ պաշտօնէից ստացուածքը կը համարի . Ս. Պետրոսը պատուէր առաւ իր երկնային ուսուցչէն քարոզելու թէ՛ անշուք եղբարք . . . իսկ Ս. Պապերը մեծութեան և բռնաւորութեան անյադ տեսչանօք կրօնքը փիլիսոփայութեան դէմ զինեցին և բոլոր Եւրոպա արեւմտ ողողեցին : Ասոնք այն քրիստոսի յաջորդներն են որ զինքը խաչողներուն ներումն ինդրեց : Ուրեմն ի՞նչ է այս Հռովմայ եկեղեցւոյն ուղղափառութիւնը . վերացեալ բան մ'է, այնպէս որ չայլալի և չայլալի, երբ խիստ և չը խիստի . բայց ժողովուրդը ասանկ բարձր աստուածաբանական խնդիրներ չհասկնար, այլ գործք կուղէ . . . : Ո՞վ աւելի գըթած է, աղէ՛, Մահմետական կրօնքի հետեւող ծածկաց վահափառ Սուլթանը՝ որ Կրետէի մէջ ստեղծարիւնով լուաց ուած զէնքնկէց թշնամեաց հայ և կեանք

կը շնորհէ . թէ՛ Հռովմայ Պապը որ Ա-  
թանի և Լուսնայի անմեղները դահճին կը  
մատնէ . . . . . Ի՞նչ դեղեցիկ օրինակ  
Մահմետական ազգին ըրած յառա-  
ջադիմութեանը և ի՞նչ նախաախինք քը-  
րիստոնեայ և եկեղեցական իշխանի մը :  
Մէկը ի կեանս և միւսը ի մահ կը դի-  
մէ : Հրահր

Եէնիգապիուի մէջ Արամեան ա-  
նունընկերութիւն մը կազմուած է, ազը-  
կանց վարժարան մը հիմնելու նպատա-  
կաւ : Այս ընկերութիւնը բաց իրաժա-  
նորդագրութենէ, Սանտրդպուրնի զբո-  
սարան մ'ալ բացած է, որուն արդիւն-  
քը յիշեալ նպատակին համար պիտի  
գործածուի :

Շնորհակալութեան արժանի են այս-  
պիսի օգտակար նպատակաւ կազմուած  
ընկերութեան մը հիմնադիրները, և  
անոր արդիւնաւորութեան ու յարա-  
տեւութեան համար ջանացողները : Մաս-  
նաւորապէս թաղեցիք պարտաւոր են  
ամենայն շնորհակալութեամբ ու յօժա-  
րութեամբ օգնել այս ընկերութեան,  
նոյն զբօսարանը՝ ուր ըստ ամենայնի  
մարքութիւն կտրիք, յաճախելով, և  
միանգամայն բաժանորդ գրուելով :  
Յաւով կիմանամք որ մինչև հիմա թա-  
ղեցւոյ կողմանէ բաւական ձեռնառու-  
թիւն չէ եղեր, և շատերը անտարբե-  
րութեամբ կնային :

Կարծեմք, Եէնիգապիու ազըկանց  
վարժարան չկայ և թաղին մատաղ օրի-  
նորդութիւնը դաստիարակութենէ բո-  
ւորովին զուրկ մնացած է, մինչդեռ ի  
դպական սեռին դաստիարակութեան  
կարեւորութիւնը վերջին ժամանակներս  
մեր ազգին մէջ ալ բաւական ճանչ-  
ցուած, և մայրաքաղաքիս շատ թաղե-  
րու և դաւառներու մէջ այս մասին

ջանքեր կը լլան : Եէնիգապիուի պատ-  
ուարժան թաղեցւոյ արժան է բոլորո-  
վին անտես ընել այսպիսի անհրաժեշտ  
պէտք մը : Ահա՛ վուժան անձինքն-  
կերութիւն կազմած են ի նպատակ իդա-  
կան սեռի դաստիարակութեան : Օգ-  
նել պէտք է, և ամէն ջանք ընելու է որ  
յարատեւելով համար իւր նպատակին :  
Եէնիգապիուի մէջ թերեւս այնպիսի Հա-  
յեր կան որ չգիտեն կամ խնայած չեն  
յիշեալ խիստ օգտակար ընկերութեան  
կազմուած ըլլալը :

Արդեօք տակաւին պէ՞տք է երկա-  
րօրէն խօսիլ դաստիարակութեան կա-  
րեւորութեան վրայ : Արդեօք տակա-  
ւին լաւ չհասկցուեցա՞ւ թէ՛ ներկայ  
դարու մէջ բոլոր տիեզերք ամենայն  
զօրութեամբ կաշխատի դաստիարակու-  
թիւնը ընդհանրացնելու համար : Արդ-  
եօք տակաւին չհամոզուեցա՞ւ ամէն  
Հայ թէ ոչինչ խնայելու է մեր ազգին  
մէջ ուսումն ու դիտութիւնը ստրածե-  
լու համար, և թէ՛ տգիտութիւնն է որ  
զմեղ բերած ձգած է ներկայ թշուառ  
վիճակիս մէջ :

### ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մայրաքաղաքս դանուող պուլլար  
երեւոյթմանաց հրաւիրանօքը, Պուլլա-  
րաստանէն մէկ քանի մետրապօլիտ և  
եպիսկոպոս՝ առանց հրամանի յունաց  
Ս. Պատրիարքին, մայրաքաղաքս եկած  
և ասոնցմէ պուլլարաց յատուկ կրօնա-  
կան ժողով մը կազմել որոշուած ըլլա-  
լով, յունաց Ս. Պատրիարքը սաստիկ  
բողբաղելի մը ուղղեր է Բ. Գրան, ու-  
րով կլնեղրէ եղեր կամ զանոնք աքսո-  
րել և կամ իւր ու Սինօղին հրաժարա-  
կանն ընդունիլ :

— Դեպքանաժողովին հրաւիրանք իրը

կիրակի օրը Բ. Դուռը հասնելով, հետեւեալ օրը ընդունուած ըլլալուն պատասխանը տրուել է հեռագրով: Դեպքանաժողովը ֆարիզ պիտի գումարի առաջիկայ շարաթ օրը ընդ նախագահութեամբ Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին, և անդամները պիտի ըլլան մեծ տէրութեանց յիշեալ մայրաքաղաքն ունեցած դեսպանները: Ինչպէս կանխաւ ծանուցած եմք, ժողովոյն խորհրդակցութիւնը պիտի ըլլայ Օսմանեան կառավարութեան կողմանէ Յունաստան ղրկուած վերջնագրոյն հինգ կէտերուն վրայ:

—Գաղղիոյ կայսրը Լէժիօն տ'Օնէօր պատուանշան ընծայել է Եգիպտոսի ներքին գործոց պաշտօնեայ Մէհմետ Շէրիֆ փաշային:

—Շիրայի առջեւ գտնուող գաղղիական ֆորպէն անուն նաւուն մէջ ժողով կազմուել է հելլենական Լնօսիս ծովասպատակ նաւն գատելու համար:

—Կրեաէի մէջ գէնընկէց ու անձնատուր եղող 1200 հելլեն կամաւորները Հօպարթ փաշայի խնամք Շիրա հասած ատենին, ժողովուրդը անոնց վրայ յարձակել ուզել է բայց տեղական իշխանութիւնը արգիլել է:

—Ռումանիոյ իշխանութեան նախորդ գլխաւոր պաշտօնեայն ժողովրդական գումարման մը մէջ Յունաստանի նախատուր և ժողովուրդը զբոլող ատենախօսութիւն մ'ըրած ըլլալով, ներկայ պաշտօնեայք ազգային ժողովոյն մէջ նոյն ատենախօսութեան պատասխանատուութիւնը խօսողին վրայ ձգել են, և ազգային ժողովն ալ զանի մեղադրելով մեծ վստահութիւն յայտնել է ներկայ պաշտօնէից համար:

—Օսմանեան շողենաւուց ընկերութեան տնօրէն Պ. Բօրիօրլիօ Մէհիալիէ

շքանշանը ընդունեցաւ, կայսերական կառավարութեան ըրած քսան և երկու տարուան ծառայութեանց փոխարէն:

—Կըսուի թէ Բ. Դուռը հրաման ըրած է ֆարիզի Օսմանեան դեսպան Ճէմիլ փաշայի, դեսպանաժողովոյն մէջ Օսմանեան կառավարութեան կողմանէ ներկայացուցիչ ըլլալու:

—Մայրաքաղաքիս Լա թիւրքի կը հատառնէ թէ՛ Օսմանեան բարեխնամ կառավարութիւնը հետեւեալ որոշումները ըրած է հելլենացւոց Տաճկաստանէն մեկնելու մասին եղած հրամանին նկատմամբ:

1. Տաճկաստանի մէջ ծնող Յունաստանի հպատակները կամք պէտք է հըպատակ ըլլան, և կամ Տաճկաստանէն մեկնին որոշեալ պայմանաժամին:

2. Բնիկ հելլեն հպատակները Օսմանեան կայսրութեան մէջ պիտի կըրնան մնալ, եթէ երկրին օրինաց հնազանդին:

3. Յունաստանի վաճառականական նաւերուն համար եղած հրամանը պիտի գործադրուի:

Նարոլէոն կայսրը դեսպաններն ու բարձրաստիճան պաշտօնատարները նոր տարւոյ շնորհաւորութեան առթիւ ըստ սովորութեան ընդունելով, յոյսցուցըցեր է թէ՛ ինչպէս 1868 թ. նոյնպէս և 1869 տարւոյն մէջ խաղաղութիւնը հաստատ պիտի մնայ և տէրութեանց բարեկամութեան կապերը չը պիտի քակուին:

ՏԵՕՐԷՆ ՆԻ ՏԵՐ  
Հ. Ս. ԱՆՃԱՆՃԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Դ. Յ. ԳԻՐԳԵՃԱՆ